

Σημείωμα του εκδότη

Η ελευθερία του συνηγόρου: Δίδυμη αδελφή της ανεξαρτησίας του δικαστή

Στην γειτονική Τουρκία εκδηλώθηκε αιματηρή απόπειρα πραξικοπήματος τον Ιούλιο του 2016. Ακολούθησαν αθρόες απολύσεις, συλλήψεις και ποινικές διώξεις δικαστών και εισαγγελέων που επανέφεραν με δραματικό τρόπο στην διεθνή ημερήσια διάταξη την προστασία της ανεξαρτησίας και αμεροληψίας των δικαστικών λειτουργιών.

Επεμβάσεις της εκτελεστικής εξουσίας ή δορυφόρων της με σκοπό την χειραγώγηση της δικαιοσύνης παρατηρούνται δυστυχώς, αν και σε πολύ μικρότερη κλίμακα, σε αρκετά κράτη της ευρωπαϊκής οικογένειας. Τα τελευταία έτη αναφέρονται ανησυχητικά κρούσματα του είδους από χώρες, όπως η Πολωνία, η Ουγγαρία, η Ρουμανία κ.α.

Αλλά και παρ' ημίν δεν απουσιάζουν παρόμοια φαινόμενα: Σε πρόσφατη Ανακοίνωση (16.4.2018) η Ένωση Δικαστών και Εισαγγελέων διαμαρτύρεται για την «ονομαστική διαπόμπευση» δικαστικών λειτουργιών από ορισμένα ΜΜΕ που αποβλέπει στον εκφοβισμό και τον έλεγχο τους «από παράκεντρα οικονομικής εξουσίας».

Η προστασία της πολύτιμης για όλους ανεξαρτησίας των δικαστών δεν είναι εφικτή χωρίς την διασφάλιση της ελευθε-

ρίας των δικηγόρων, ιδίως δε των συνηγόρων. Στις «Βασικές Αρχές για τον Ρόλο των Δικηγόρων» των Ηνωμένων Εθνών (1990) οι κυβερνήσεις καλούνται «να εξασφαλίζουν στους δικηγόρους την άσκηση όλων των επαγγελματικών τους καθηκόντων χωρίς εκφοβισμούς, εμπόδια, παρενοχλήσεις ή ανάρμοστες παρεμβολές ... [και] ... χωρίς να απειλούνται με διώξεις ή διοικητικές, οικονομικές ή άλλες κυρώσεις».

Στην εξαιρετη μελέτη του για «το ηθικόν πρόβλημα της υπερασπίσεως» (1965) ο αείμνηστος Γεώργιος-Αλέξανδρος Μαγκάκης περιέγραψε την ποινική δίκη ως μια «τριχορδία οργάνων», η σύνθεση των οποίων και μόνον «καθιστά ηθικώς δυνατή την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης» και αποκαλύπτει την ποινική δίκη ως «θαυμαστόν πολιτιστικόν επίτευγμα».

Οι δικαστικοί λειτουργοί οφείλουν λοιπόν να μην περιορίζουν αλλά να υπερασπίζονται την ελευθερία των συνηγόρων που ασκούν ευόρκως το λειτούργημά τους. Μόνον έτσι προστατεύουν αποτελεσματικά και την δική τους ανεξαρτησία.

Ηλίας Γ. Αναγνωστόπουλος

Πρόεδρος της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων

Σε αυτό το τεύχος

2 Ανακοινώσεις

- Όχι στις δίκες χωρίς συνήγορο! - Ανακοίνωση της ΕΕΠ για το νέο άρθρο 340 παρ. 1 ΚΠΔ

3 Εθνική Νομολογία

- Σχόλιο στην υπ' αριθμ. 214/2018 απόφαση του Πενταμελούς Εφετείου Αθηνών (νομιμοποίηση εσόδων - σχέση με βασικό αδίκημα) - Θ. Μαντάς
- Σχόλιο στην υπ' αριθμ. 637/2017 ΤριμΕΦΑΘ (Πλημ) (συνυπολογισμός της ωφέλειας του Δημοσίου στην απάτη «περί την πρόσληψη») - Στ. Μέτος
- Κατ' οίκον έκτιση ποινής καταδικασμένης μητέρας ανηλικού μικρότερου των 8 ετών (με αφορμή τα βουλευμάτα 112/2016 ΠΛΗΜΜ ΠΕΙΡ και 9/2017 ΕΦ ΕΥΒ) - Μ. Αναστασάκης
- Σχόλιο επί των ΑΠ 865/2014 και ΑΠ 1160/2014

(κακή σύνθεση του δικαστηρίου) - Σ. Ζωγράφου

6 Αντιθέσεις

- Σχόλιο στην υπ' αριθμ. 6/2017 ΟΛΑΠ (μη μετατροπή της πενταετούς ποινής καθείρξεως σε χρηματική) - Δ. Βούλγαρης
- Σχόλιο στην υπ' αριθμ. 6/2017 ΟΛΑΠ (μη μετατροπή της πενταετούς ποινής καθείρξεως σε χρηματική) - Π. Πανταζής

9 Νομολογία Ευρωπαϊκών Δικαστηρίων

- Η πρόσφατη νομολογία του ΔΕΕ επί υποθέσεων εκτέλεσης ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης - Στ. Τόγιας

10 Πρόσκληση

Δημόσια συζήτηση «Η ανάκριση σήμερα: Προβλήματα, προκλήσεις και προτάσεις»

Όχι στις δίκες χωρίς συνήγορο!**Ανακοίνωση της ΕΝΩΣΗΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΟΙΝΙΚΟΛΟΓΩΝ για το νέο άρθρο 340 παρ. 1 ΚΠΔ**

A. Το άρθρο 340 παρ. 1 ΚΠΔ, όπως ισχύει μετά την τροποποίησή του με το άρθρο 50 Ν. 4509/2017, έχει το ακόλουθο περιεχόμενο:

«Μη εμφάνιση ή μη παράσταση ή με οποιονδήποτε τρόπο μη εκπροσώπηση του κατηγορουμένου από πληρεξούσιο δικηγόρο στις επόμενες της εναρκτήριας συνεδριάσεις του δικαστηρίου δεν εμποδίζει την πρόοδο της δίκης. Στις ως άνω περιπτώσεις περιλαμβάνεται και η παραίτηση του πληρεξουσίου δικηγόρου ή η ανάκληση της προς αυτόν εντολής από τον κατηγορούμενο.»

Με την ίδια διάταξη καταργήθηκε το ακόλουθο εδάφιο του άρθρου 340 παρ. 1 ΚΠΔ που είχε προστεθεί με το άρθρο 33 Ν. 4055/2012: «Αν ο κατηγορούμενος αρνηθεί την υπεράσπισή του από το διορισμένο συνήγορο ο Πρόεδρος του δικαστηρίου διορίζει σε αυτόν άλλον συνήγορο από τον ίδιο πίνακα. Σε περίπτωση νέας άρνησης του κατηγορουμένου, το δικαστήριο προβαίνει στην εκδίκαση της υπόθεσης του κακουργήματος χωρίς διορισμό δικηγόρου.»

B. Μετά από αυτήν τη διπλή νομοθετική παρέμβαση, ορισμένα Δικαστήρια θεωρούν, επικαλούμενα το γράμμα του νέου άρθρου 340 παρ. 1 ΚΠΔ, ότι το

θεσμικό πλαίσιο για τον υποχρεωτικό διορισμό συνηγόρου διαμορφώνεται στο νέο άρθρο 340 παρ. 1 ΚΠΔ για όλες τις δίκες ως εξής:

- Διορίζεται αυτεπαγγέλτως συνήγορος μόνο αν κατά την εναρκτήρια συνεδρίαση δεν υπάρχει συνήγορος της επιλογής του κατηγορουμένου.
- Ο κατηγορούμενος δεν έχει δικαίωμα να αρνηθεί το διορισμό αυτόν.
- Η απουσία, παραίτηση του συνηγόρου (είτε της επιλογής του κατηγορουμένου είτε αυτεπαγγέλτως διορισθέντος) ή ανάκληση της εντολής προς αυτόν σε επόμενες της εναρκτήριας συνεδριάσεις δεν επηρεάζει την πρόοδο της δίκης.

“το νέο άρθρο 340 παρ. 1 ΚΠΔ πρέπει να εφαρμόζεται μόνο σε πολυπρόσωπες δίκες μακράς διάρκειας και μόνο σε περιπτώσεις προφανώς αδικαιολόγητης ή καταχρηστικής απουσίας του συνηγόρου υπεράσπισης”

Γ. Η ερμηνεία αυτή δεν συνάδει προς την Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 4509/2017, σύμφωνα με την οποία λαμβάνεται πρόνοια «ώστε να μη κωλύεται η διεξαγωγή των δικών μεγάλης διάρκειας εξαιτίας των συχνών παραιτήσεων των πληρεξούσιων δικηγόρων των κατηγορουμένων ή της ανάκλησης της εντολής που τους έχει δοθεί από τους κατηγορουμένους».

Ειδικότερα:

- Η νέα διάταξη έχει ως αντικείμενο μόνο τις δίκες μεγάλης διάρκειας.
- Ο τερματισμός της σχέσης εντολής μεταξύ κατηγορουμένου και συνηγόρου είτε λόγω παραίτησης είτε λόγω ανάκλησης της εντολής δεν επιτρέπεται να εξομοιώνεται με

την εκούσια παροδική απουσία σε ορισμένη συνεδρίαση.

- Η πρόσδος της δίκης σε περίπτωση απουσίας, κατάργησης της εντολής ή παραίτησης του συνηγόρου επιτρέπεται μόνον οσάκις αυτή δεν είναι δικαιολογημένη αλλά προδήλως καταχρηστική.

Σημειωτέον ότι για την αντιμετώπιση των καταχρηστικών συμπεριφορών που περιγράφονται στην Αιτιολογική Έκθεση, θα αρκούσε η προσφυγή στη γενική αρχή της απαγόρευσης καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος και δεν χρειαζόταν ειδική νομοθετική ρύθμιση και μάλιστα διατυπωμένη με τόση ευρύτητα, ώστε να φαίνεται να καταλαμβάνει και περιπτώσεις δικαιολογημένων απουσιών ή παραιτήσεων συνηγόρων υπερασπίσεως.

Δ. Το θεμελιώδες δικαίωμα δίκαιης δίκης και αποτελεσματικής υπερασπίσεως (ΕΣΔΑ 6 παρ. 1, 3, ΧΘΔΕΕ 48, Σ 20) επιβάλλει την σύμφωνη προς αυτό ερμηνεία του νέου άρθρου 340 παρ. 1 ΚΠΔ, ώστε το πεδίο εφαρμογής του να προσαρμοσθεί στο σκοπό του νόμου, όπως αυτός αποτυπώνεται στην Αιτιολογική Έκθεση Ν. 4509/2017, και να αποσοβηθεί η προβολή του πυρήνα του δικαιώματος υπερασπίσεως.

Ειδικότερα, το νέο άρθρο 340 παρ. 1 ΚΠΔ πρέπει να εφαρμόζεται μόνο σε πολυπρόσωπες δίκες μακράς διάρκειας και μόνο σε περιπτώσεις προφανώς αδικαιολόγητης ή καταχρηστικής απουσίας του συνηγόρου υπεράσπισης.

Η εκδίκαση κακουργημάτων χωρίς συνήγορο, όταν λ.χ. ο μοναδικός συνήγορος υπεράσπισης διαρκούσης της δίκης δεν είναι αντικειμενικός σε θέση να ασκήσει επί μακρόν τα καθήκοντά του (λόγω ασθενείας κ.λπ.) ή αν συντρέχει σοβαρός λόγος που επιβάλλει είτε την ανάκληση της εντολής είτε την παραίτηση του συνηγόρου και ο κατηγορούμενος δεν έχει τη δυνατότητα εξεύρεσης άλλου συνηγόρου της επιλογής του, δεν είναι ανεκτή σε κράτος δικαίου. Όταν οι λόγοι αυτοί ανακύπτουν πριν από τη δίκη, το δικαστήριο υποχρεούται να διορίσει αυτεπαγγέλτως συνήγορο. Το αυτό πρέπει να ισχύει, για την ταυτότητα του λόγου, όταν αυτό συμβεί μετά την έναρξη της δίκης. Αντιθέτως η διεξαγωγή δικών χωρίς συνήγορο, παρά την θέληση του κατηγορουμένου, παραβιάζει βάνουσα τις θεμελιώδεις αξίες της δίκαιης διαδικασίας.

Οι δίκες μη μακράς διάρκειας πρέπει να παραμείνουν, σύμφωνα και με την Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 4509/2017, εκτός του πεδίου εφαρμογής του νέου άρθρου 340 παρ. 1 ΚΠΔ, αφού μάλιστα στις δίκες αυτές η απουσία του συνηγόρου υπερασπίσεως μπορεί ευχερέστερα να αντιμετωπισθεί.

Τα Δικαστήρια οφείλουν να εφαρμόσουν το νέο άρθρο 340 παρ. 1 ΚΠΔ με τη δέουσα περίσκεψη και αυτοσυγκράτηση, σε αρμονία με την Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 4509/2017, το ενωσιακό δίκαιο και την ΕΣΔΑ.

Σχόλιο στην υπ' αριθμ. 214/2018 απόφαση του Πενταμελούς Εφετείου Αθηνών* (νομιμοποίηση εσόδων - σχέση με βασικό αδίκημα)

Θεόδωρος Π. Μαντάς
Δικηγόρος στον Άρειο Πάγο

Στην πρόσφατη υπ' αριθμόν 214/2018 απόφαση του Πενταμελούς Εφετείου Αθηνών, το βασικό αδίκημα της παθητικής δωροδοκίας, παρόλο που δεν εισήχθη ως κατηγορία στο ακροατήριο λόγω παραγραφής, εντούτοις εξετάστηκε ενδελεχώς από το Δικαστήριο της ουσίας. Προέκυψε λοιπόν ότι εξαιτίας της αοριστίας της καταγγελίας, στην οποία δεν προσδιορίζονταν ούτε η ταυτότητα του αδικήματος ούτε ο τρόπος με τον οποίο τελέστηκε η πράξη, η παθητική δωροδοκία δεν στοιχειοθετείται και ως εκ τούτου παρέλκει και η εξέταση του άμεσα συνεχόμενου αδικήματος της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα.

Η νομιμοποίηση εσόδων, το αδίκημα που βρίσκεται στην επικαιρότητα και απασχολεί ενεργά τόσο τη δικαστική πρακτική

**“ το βασικό
αδίκημα δεν πρέπει
να εικάζεται ή να
πιθανολογείται,
αλλά η τέλεσή
του θα πρέπει να
προκύπτει από
ασφαλή στοιχεία ”**

όσο και τη νομική θεωρία, συνίσταται στην προσπάθεια του δράστη να αποκρύψει την ύπαρξη, την παράνομη πηγή ή την παράνομη χρήση εσόδων, τα οποία στην συνέχεια μεταμφιέζονται με τέτοιο τρόπο, ώστε η προέλευσή τους να εμφανίζεται ως νόμιμη. Η νομιμοποίηση, αποτελείται από τρία διαδοχικά στάδια, την φάση της «τοποθέτησης» (*placement*), κατά

την οποία ο δράστης τοποθετεί τα χρήματα που προέρχονται από παράνομη δραστηριότητα ως επένδυση στο γενικότερο οικονομικό σύστημα, την φάση της «στρωματοποίησης» (*layering*), κατά την οποία ο δράστης επιχειρεί με σειρά κινήσεων να απομακρύνει τα ίχνη των κεφαλαίων από την αρχική τους προέλευση και την φάση της «ενσωμάτωσης ή ολοκλήρωσης» (*integration*), κατά την οποία ο δράστης επανατοποθετεί τα κεφάλαια σε κλάδους νόμιμης οικονομικής δραστηριότητας, έτσι ώστε τα εν λόγω κεφάλαια να επιστρέφουν στο χρηματοοικονομικό σύστημα ως καθ' όλα νόμιμα κεφάλαια.

Ο ισχύων Ν. 3691/2008 περί «Πρόληψης και καταστολής της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας» που κατήργησε την προϊσχύουσα νομοθεσία του Ν. 2331/1995, και όπως κατέληξε να ισχύει με τις εν τω μεταξύ τροποποιήσεις της, έχει διευρύνει το πλαίσιο καταστολής της νομιμοποίησης σε τέτοιο βαθμό, ώστε πλέον «ξέπλυμα βρώμικου χρήματος» να μπορεί να είναι η οποιασδήποτε μορφής επαφή με το οικονομικό προϊόν ενός οποιουδήποτε εγκλήματος. Για να μπορεί πάντως να γίνει λόγος για νομιμοποίηση εσόδων από παράνομη δραστηριότητα, απαιτείται να έχει προηγηθεί μια άλλη εγκληματική

δραστηριότητα από την οποία προέρχεται η περιουσία, η οποία νομιμοποιείται ακολούθως.

Παρόλα αυτά όμως, το βασικό αδίκημα δεν πρέπει να εικάζεται ή να πιθανολογείται, αλλά η τέλεσή του θα πρέπει να προκύπτει από ασφαλή στοιχεία. Θα πρέπει δηλαδή να προσδιορίζονται επαρκώς, η ταυτότητα αυτού, ο χρόνος τέλεσης, καθώς και οι δράστες της αξιόποινης πράξης και να προκύπτει η τέλεση του βασικού αδικήματος από πειστικά στοιχεία και κατά την αντικειμενική εκτίμησή τους.

Η ως άνω λοιπόν απόφαση του Πενταμελούς Εφετείου Αθηνών, εναρμονίζεται πλήρως με το γράμμα του Νόμου που θέλει τη νομιμοποίηση εσόδων να αποτελεί ένα αδίκημα «παράκολληματικού» χαρακτήρα, το οποίο για να στοιχειοθετηθεί θα πρέπει προηγουμένως να έχει κριθεί ότι πληρούται η αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση του βασικού αδικήματος από το οποίο προήλθε η νομιμοποίηση.

Απαιτείται δηλαδή, να υπάρχουν συγκεκριμένα αποδεικτικά στοιχεία, που να συνδέουν το «ξέπλυμα» με το έγκλημα από το οποίο προήλθαν τα έσοδα κατά τρόπο σαφή και ορισμένο. Μόνη η αδυναμία δε του κατηγορουμένου να δικαιολογήσει την κατοχή ή την κατάθεση στο όνομά του από άγνωστο καταθέτη συγκεκριμένου χρηματικού ποσού δε θεωρείται στοιχείο ικανό να θεμελιώσει επαρκείς ενδείξεις για προέλευση του σχετικού ποσού από εγκληματική δραστηριότητα και να προκαλέσει αντίστοιχη παραπομπή του κατηγορουμένου. Σε διαφορετική περίπτωση, θα είχαμε αντιστροφή του βάρους απόδειξης αναφορικά με το νόμιμο ή μη της προέλευσης της περιουσίας, κάτι το οποίο δεν δύναται να ισχύσει στο νομικό μας πολιτισμό.

Σχόλιο στην υπ' αριθμ. 637/2017 ΤριμΕφΑθ (Πλημ)* (συνυπολογισμός της ωφέλειας του Δημοσίου στην απάτη «περί την πρόσληψη»)

Στυλιανός Β. Μέτος
Δικηγόρος στον Άρειο Πάγο

Με την υπ' αριθμ. 637/2017 απόφαση του Τριμελούς Εφετείου Αθηνών (Πλημμελ.) κηρύχθηκε αθώα για την κατηγορία της απάτης ιδιαίτερως μεγάλης αξίας υπάλληλος, που είχε πετύχει να μεταταχθεί από την κατηγορία ΥΕ Βοηθητικού Προσωπικού στην κατηγορία ΔΕ Διοικητ. Γραμματέων της Περιφέρειας Αθηνών με την χρήση πλαστού απολυτηρίου Λυκείου.

Ως ζημία του Δημοσίου σύμφωνα με την κατηγορία είχε θεωρηθεί η διαφορά των αποδοχών μεταξύ της οργανικής θέσης που κατείχε και αυτής που παρανόμως κατέλαβε.

Το σκεπτικό της αθωωτικής κρίσης ήταν ότι «Η πρόσληψη της και μεν δεν ήταν σύλληψη, πλην όμως δεν προκύπτει σκοπός της να βλάψει το Δημόσιο, με αντίστοιχο δικό της παράνομο όφελος, καθώς

* Το κείμενο της απόφασης δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων (www.hcba.gr)

για όσο χρονικό διάστημα της κατέβαλλε τις αντίστοιχες της θέσης της αποδοχές, η κατηγορούμενη παρείχε τις ως άνω υπηρεσίες της, όντας συνεπής στις απορρέουσες από την θέση αυτή υποχρεώσεις της, δοθέντος μάλιστα ότι η συγκεκριμένη θέση εργασίας δεν απαιτούσε εξειδικευμένη γνώση ή άλλες πνευματικές δεξιότητες και επομένως η έλλειψη του ως άνω τίτλου σπουδών, δεν μπορούσε αντικειμενικά να επηρεάσει την ποιότητα των παρεχομένων από αυτήν υπηρεσιών. Άλλωστε δεν προέκυψε ότι η κατηγορούμενη, ως υπάλληλος στην θυρίδα εξυπηρέτησης κοινού, χωρίς τον ως άνω απολυτήριο τίτλο σπουδών, είχε υποδεέστερες ικανότητες και δεξιότητες από κάποιον που κατείχε τον τίτλο αυτόν.

“η απόφαση δεν ακολούθησε εν προκειμένω το ρεύμα της νομολογίας που διαμορφώθηκε μετά την έκδοση της ΑΠ 196/2015 (Ζ' ποιν. τμ.) και των σοβαρών ερμηνευτικών παρεκκλίσεων κατά την εφαρμογή του άρθρου 386 Π.Κ., στις υποθέσεις της εξειδικευμένης απάτης «περί την πρόσληψη»”

Ουδεμία συνεπώς ζημία επήλθε εξ αυτού του λόγου στο Δημόσιο ... Συνεπώς τα ως άνω ποσά που η κατηγορούμενη εισέπραξε, τα δικαιούνταν ανεξαρτήτως του σύννομου ή μη χαρακτήρα της πρόσληψής της, αφού και επί άκυρης σύμβασης εργασίας ο εργαζόμενος δικαιούται αμοιβή για την παρασχεθείσα εργασία του, έστω και υπό μορφή αποζημίωσης, κατά τις διατάξεις του Α.Κ. περί αδικαιολογίου πλουτισμού (βλ. ΑΠ 627/2014)...

Η ως άνω απόφαση εφαρμόζοντας τον κανόνα της ηθικής αποδείξεως προήλθε σε ουσιαστική έρευνα του ζητήματος της επέλευσης ή μη ζημίας στο Δημόσιο, χωρίς να προσηλωθεί στο τυπικό στοιχείο της μη κατοχής του προβλεπόμενου τίτλου σπουδών από την κατηγορούμενη. Αντίθετα,

αφού αξιολόγησε τις αποδείξεις, εκτίμησε ότι το παραγωγικό αποτέλεσμα της εργασίας της κατηγορούμενης ήταν ισάξιο με τις αποδοχές που έλαβε.

Είναι αξιοσημείωτο ότι η απόφαση δεν ακολούθησε εν προκειμένω το ρεύμα της νομολογίας που διαμορφώθηκε μετά την έκδοση της ΑΠ 196/2015 (Ζ' ποιν. τμ.) και των σοβαρών ερμηνευτικών παρεκκλίσεων κατά την εφαρμογή του άρθρου 386 Π.Κ., στις υποθέσεις της εξειδικευμένης απάτης «περί την πρόσληψη».

Οι παρεκκλίσεις αυτές οφείλονται κυρίως στην ασαφή διατύπωση των κρίσεων της εν λόγω αραιοπαγνικικής αποφάσεως. Ιδιαίτερα της παραδοχής ότι η «ισοστάθμιση» της ζημίας προϋποθέτει την «νομιμότητα της αντιπαροχής».

Τούτο έχει δυστυχώς ερμηνευθεί ως γενική απαγόρευση αξιολόγησης της εργασίας που παρείχε ο παρανόμως διορισθείς και έχει ως αποτέλεσμα να θεωρείται αυτή ως μηδενικής αξίας σε κάθε περίπτωση και για κάθε είδος εργασίας, ακόμη και για τις αμιγώς χειρωνακτικές !!! Όποτε η ζημία του Δημοσίου τελικώς να αποτιμάται στο σύνολο των αποδοχών που εισέπραξε ο υπάλληλος!!!

Ο α priori προσδιορισμός της ζημίας χωρίς συνυπολογισμό της τυχόν ωφέλειας του «εξαπατώμενου» από την μη αμφι-

σβητούμενη παροχή της εργασίας του υπαιτίου συνιστά παραβίαση της αρχής της ηθικής αποδείξεως.

Ο δε αποκλεισμός της εφαρμογής των κανόνων του αδικαιολογίου πλουτισμού για την εξεύρεση της αξίας της αντιπαροχής με το σκεπτικό ότι αυτή είναι «παράνομη» ενέχει εξόφθαλμη ανακολουθία, αφού η προσφυγή στους κανόνες αυτούς προϋποθέτει ακυρότητα της σύμβασης εργασίας, δηλαδή νομικό ελάττωμα αυτής!!!

Εξ άλλου αποκλεισμός του υπολογισμού της ωφέλειας προβλέπεται μόνον επί αντίθεσης της φύσης της παρεχόμενης εργασίας με απαγορευτικό κανόνα δημοσίας τάξεως (πράγμα αδιανόητο για το δημόσιο) ή αν διαπιστώνεται ότι η αντιπαροχή είναι άχρηστη για τον εξαπατώμενο.

Το συμπέρασμα που εξάγεται είναι ότι οι καταδικαστικές αποφάσεις στην συγκεκριμένη κατηγορία υποθέσεων βασίζονται σε αυθαίρετη νομική κατασκευή και σε ανεπίτρεπτη διασταλτική ερμηνεία της διάταξης του άρθρου 386 Π.Κ. Η σχολιαζόμενη απόφαση ελπίζουμε να αποτελέσει την βάση και την απαρχή για την αποκατάσταση της επικίνδυνα «διολισθαίνουσας» νομολογίας.

Κατ' οίκον έκτιση ποινής καταδικασμένης μητέρας ανηλίκου μικρότερου των 8 ετών (με αφορμή τα βουλευμάτα 112/2016 ΠΛΗΜΜ ΠΕΙΡ και 9/2017 ΕΦ ΕΥΒ*)

Μανώλης Φρ. Αναστασάκης
Δικηγόρος στον Άρειο Πάγο

Στη διάταξη του άρθρου 56 ΠΚ, όπως οι παρ. 2 και 3 αντικαταστάθηκαν με το άρθρο 20 Ν 4356/2015, ορίζεται ότι «(2) εκείνος που έχει υπερβεί το 75ο έτος της ηλικίας του εκτίει την ποινή ή το υπόλοιπο ποινής φυλάκισης ή κάθειρξης έως 10 έτη που του επιβλήθηκε στην κατοικία του, εκτός αν με ειδική αιτιολογία κριθεί ότι η έκτισή της σε κατάσταση κράτησης είναι απολύτως αναγκαία για να αποτραπεί από την τέλεση άλλων αντίστοιχης βαρύτητας εγκλημάτων. Τα παραπάνω ισχύουν και για καταδικασθείσα μητέρα που έχει την επιμέλεια ανηλίκου τέκνου της μέχρι αυτό να συμπληρώσει την ηλικία των 8 ετών. Στην τελευταία περίπτωση λαμβάνεται ιδίως υπόψη το βέλτιστο συμφέρον του ανηλίκου. Εάν οι προϋποθέσεις της παρούσας παραγράφου υπάρχουν κατά την εκδίκαση της υπόθεσης, αποφασίζει το δικαστήριο που επιβάλλει την ποινή. Σε κάθε άλλη περίπτωση, αποφασίζει το συμβούλιο πλημμελειοδικών μετά από αίτηση του καταδικασμένου. (3) ... Οι ίδιοι υποχρεούνται να εμφανίζονται το πρώτο πενήνθήμερο κάθε μήνα στο αστυνομικό τμήμα του τόπου κατοικίας τους ... Η διάταξη του άρθρου 105 έχει και εδώ εφαρμογή».

Η διάταξη αυτή αφορά στον τρόπο έκτισης της ποινής και καταδεικνύει πνεύμα επιείκειας εκ μέρους του νομοθέτη, ο οποίος επέκτεινε και σε μητέρες ανηλίκων την ευεργετική

* Τα κείμενα των βουλευμάτων δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων (www.hcba.gr)

αντιμετώπιση που μέχρι το Ν 4356/2015 επεφύλασσε στους υπερήλικους κρατούμενους, με τον περιορισμό, ωστόσο, της συμπλήρωσης από το ανήλικο τέκνο του 8ου έτους της ηλικίας του. Κατά συνέπεια, εφόσον η καταδικασμένη είναι μητέρα, έχουσα την επιμέλεια ανηλίκου που δεν έχει συμπληρώσει τα οκτώ έτη και έχει καταδικαστεί σε οποιαδήποτε ποινή έως δέκα έτη, ανεξαρτήτως αδικήματος, η κατ' οίκον έκτιση πρέπει να προκρίνεται, καθώς λαμβάνεται ιδίως υπόψη το βέλτιστο συμφέρον του ανηλίκου.

Εφαρμόζοντας ορθά την παραπάνω διάταξη, μετά από αίτηση καταδικασμένης σε ποινή καθείρξεως έξι ετών, το υπ' αρ. 112/2016 βούλευμα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Πειραιώς διέταξε τη συνέχιση της έκτισης της ποινής στην κατοικία της μέχρι το ανήλικο τέκνο της να συμπληρώσει το 8ο έτος της ηλικίας του, επιβάλλοντας τον όρο της εμφάνισης στο

Αστυνομικό Τμήμα του τόπου κατοικίας της εντός του πρώτου πενηθημέρου κάθε μήνα.

Εντελώς διαφορετικά, το υπ' αρ. 25/2016 βούλευμα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών Θηβών (με αντίθετη εισαγγελική πρόταση), παρότι δέχθηκε ως συντρέχοντα τα στοιχεία, τα οποία αποτελούν τις νόμιμες προϋποθέσεις κατ' αρχήν εφαρμογής του άρθρου 56 παρ. 2 ΠΚ, ήτοι ότι είχε την επιμέλεια του ανηλίκου τέκνου της, το οποίο δεν είχε συμπληρώσει το 8ο έτος της ηλικίας του, η διαγωγή της είχε αξιολογηθεί ως πολύ καλή και η ίδια δεν είχε τιμωρηθεί πειθαρχικά, αν-

“εφόσον η καταδικασμένη είναι μητέρα, έχουσα την επιμέλεια ανηλίκου που δεν έχει συμπληρώσει τα οκτώ έτη και έχει καταδικαστεί σε οποιαδήποτε ποινή έως δέκα έτη, ανεξαρτήτως αδικήματος, η κατ' οίκον έκτιση πρέπει να προκρίνεται”

τιφατικά υπέλαβε εν συνεχεία ότι δεν συντρέχουν οι εκ του νόμου ουσιαστικές προϋποθέσεις για την κατ' οίκον έκτιση της ποινής, αναφερόμενο σε περιστατικά αναγόμενα στο χρόνο πριν την καταδίκη της. Επιπλέον, δέχθηκε ότι η τρέχουσα κατάσταση του ανηλίκου ανεξαρτήτως εάν συνδέεται με την απουσία ή όχι της μητέρας του δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί με την κατ' οίκον έκτιση της ποινής της, καθώς η επανειλημμένη τέλεση της πράξης αυτής καταδεικνύει σταθερή ροπή προς επανάληψη της ίδιας ή συναφούς πράξης στο μέλλον, γεγονός που θέτει σε κίνδυνο την ομαλή ψυχική ανάπτυξη του τέκνου της.

Έτσι ορθά, το υπ' αρ. 9/2017 βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών Ευβοίας, δεχόμενο την έφεσή της έκρινε ότι το πρωτοβάθμιο βούλευμα «υπέπεσε στην πλημμέλεια της εσφαλμένης ερμηνείας της ουσιαστικής ποινικής διάταξης του άρθρου 56 παρ. 2 ΠΚ, ενόψει του ότι απέδωσε σε αυτήν διαφορετική έννοια από εκείνη που πραγματικά έχει, εξαρτώντας την κατ' αρχήν εφαρμογή της —που αποτελεί τον κανόνα— από άλλα, τρίτα, μη απαιτούμενα από το νόμο στοιχεία [κατ' εξακολούθηση τέλεση της πράξης, ενδιάθετη μη θεμελιούμενη σε εμφανώς διαγνώσιμα γεγονότα του εξωτερικού κόσμου εγκληματική της ροπή (ΣυμβΕφΠειρ 138/2006 ό.π.)] και, μάλιστα, αναγόμενα όχι στο χρόνο που ακολούθησε την

καταδίκη και την κράτηση και διαγνώστηκαν κατά την κράτηση, αλλά σε προγενέστερο αυτών χρόνο, ως μη έδει (ΑΠ Ολ 3/2010 ΠοινΧρ 2010, 456, ιδίως σελ. 464, ΑΠ 43/2016 ΝΟΜΟΣ)».

Τέλος, πραγματικό ζήτημα προκύπτει όταν το ανήλικο τέκνο συμπληρώσει το όγδοο έτος της ηλικίας του, οπότε παύει αυτοδικαίως η κατ' οίκον έκτιση της ποινής. Σ' αυτή την περίπτωση, όπως το άρθρο 56 παρ. 3 ΠΚ προβλέπει «Η διάταξη του άρθρου 105 έχει και εδώ εφαρμογή». Ωστόσο, αν η συμπλήρωση του όγδοου έτους του ανηλίκου λάβει χώρα έως τις 28 Αυγούστου 2018, τότε εφαρμογή έχει η διάταξη του άρθρου 43 του Ν.4489/2017, ως ευνοϊκότερη. Στην πράξη, η καταδικασμένη μητέρα οδηγείται και πάλι στο κατάσταση κράτησης με παραγγελία φυλάκισης του αρμοδίου Εισαγγελέως Εκτελέσεως Ποινών. Εκεί υπολογίζεται ευεργετικά ο συνολικός χρόνος έκτισης της ποινής συμπεριλαμβανομένου και του χρονικού διαστήματος της κατ' οίκον έκτισης της, και εφόσον η κρατούμενη πληροί τις προϋποθέσεις των παραγράφων 1 έως 3 του άρθρου 43 του Ν.4489/2017 (ή του άρθρου 105 ΠΚ) απολύεται, υπό τον όρο της ανάκλησης, με διάταξη του Εισαγγελέως Πλημμελειοδικών του τόπου κράτησής της. Ήδη προς την ορθή αυτή εφαρμογή κινήθηκε η υπ' αρ. 38/2018 Διάταξη του Εισαγγελέως Πλημμελειοδικών Θηβών. Μένει μόνο να προβλεφθεί μια άλλη διαδικασία, λιγότερο επίπονη από την επιστροφή στο κατάσταση κράτησης της καταδικασμένης μητέρας που ήδη έχει εκτίσει την ποινή της.

Σχόλιο επί των ΑΠ 865/2014 και ΑΠ 1160/2014 (κακή σύνθεση του δικαστηρίου)

Σωτηρία Βλ. Ζωγράφου

Δικηγόρος, ΜΔΕ Ποινικών Επιστημών

Με αφορμή τις:

ΑΠ 865/2014 (Απορρίπτεται ο περί απολύτου ακυρότητας λόγος αναιρέσεως της κατηγορουμένης, συνιστάμενος στην κακή σύνθεση του δικαστηρίου, ένεκα συμμετοχής στην σύνθεση του εφετείου δικαστή ο οποίος είχε συμμετάσχει στην σύνθεση του δικαστηρίου που εξέδωσε την πρωτόδικη απόφαση, αφού, εκ παραδρομής, λόγω σφάλματος του γραμματέως του Εφετείου αναφέρθηκε ότι δεν υπήρξε αναπλήρωση της επίμαχης δικαστού. [...] Διορθώνεται η ως άνω απόφαση με την ορθή αναγραφή των δικαστών που συμμετείχαν στην σύνθεση του Εφετείου.) σε ΠοινΧρον ΞΣΤ/2016, σελ. 24, και

ΑΠ 1160/2014 (...Επέρχεται απόλυτη ακυρότητα λόγω κακής σύνθεσης του δικαστηρίου. Αναιρείται κατά πλειοψηφία η προσβαλλόμενη απόφαση λόγω απολύτου ακυρότητας που επήλθε επειδή δεν αναφέρεται στα πρακτικά της απόφασης ότι ο προεδρεύων, εκτός από τους Προέδρους Εφετών, αναπλήρωσε, λόγω κωλύματός τους, και τους αρχαιότερους Εφέτες.) σε ΠοινΧρον ΞΣΤ/2016, σελ. 25.

Είναι προφανές ότι στοιχείο κεφαλαιώδους σημασίας στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης είναι η αμεροληψία του δικαστή.

Και, μολονότι αυτό ίσχυε ανέκαθεν (εννοείται στα χρόνια μετά τη γαλλική επανάσταση και το Διαφωτισμό), στις μέρες μας η ανάγκη αυτή αποτυπώνεται σε κείμενα νόμων, προς μεγαλύτερη διασφάλιση του δικαζόμενου πολίτη. Έτσι, στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ διαλαμβάνεται ότι είναι δικαίωμα του πολίτη «να

“στοιχείο κεφαλαιώδους σημασίας στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης είναι η αμεροληψία του δικαστή”

δικασθεί η υπόθεσή του από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο».

Περαιτέρω, στο πλαίσιο της ίδιας ανάγκης για αμεροληψία, ο ΚΠΔ προβλέπει (άρθρο 14 παρ. 3) ότι «ο δικαστής που έχει συμπράξει στην έκδοση απόφασης, κατά της οποίας ασκήθηκε έφεση ή αναίρεση, αποκλείεται να δικάσει στις δύο τελευταίες περιπτώσεις».

Με αυτά τα νομοθετικά δεδομένα είναι αυτονόητο ότι, στην αδόκητη περίπτωση που στη σύνθεση του εφετείου συμμετέχει δικαστής που είχε συμμετάσχει στη σύνθεση του δικαστηρίου που εξέδωσε την πρωτόδικη απόφαση, δημιουργείται λόγος απόλυτης ακυρότητας, και δη ο προβλεπόμενος στη διάταξη του άρθρου 171 παρ. 1 στοιχ. α' ΚΠΔ, περί κακής σύνθεσης του δικαστηρίου. Και, βεβαίως, ιδρύεται ταυτόχρονα ο αντίστοιχος λόγος αναιρέσεως της απόφασης (άρθρ. 510 παρ.1 στοιχ. Α' ΚΠΔ).

Ο λόγος αυτής της νομοθετικής «αυστηρότητας» ως προς τις συνέπειες μιας κατά τα ως άνω «κακής σύνθεσης» είναι, κατά τη γνώμη μου, η ανάγκη του νομοθέτη να καλλιεργήσει και να εδραιώσει την εμπιστοσύνη του πολίτη στο σύστημα απονομής της (ποινικής) δικαιοσύνης υπό το εξής πρίσμα: για να εξασφαλιστεί η αμεροληψία του δικαστή, πέρα από τη θέσπιση κωλυμάτων για προσωπικούς λόγους (...) θεσπίζεται ειδικός λόγος αποκλεισμού για τα δικαστικά πρόσωπα, αυτός του να έχει επιληφθεί της υποθέσεως ως δικαστής σε προηγούμενη δίκη.

Σχόλιο στην υπ' αριθμ. 6/2017 ΟΛΑΠ (μη μετατροπή της πενταετούς ποινής καθειρίζεως σε χρηματική)

Δημήτριος Α. Βούλγαρης
Δικηγόρος, Δ.Ν.

Με την απόφαση 6/2017 της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου κρίθηκε ότι στην έννοια της «περιοριστικής της ελευθερίας ποινής που [...] δεν υπερβαίνει τα πέντε έτη» κατ' άρθρον 82 παρ. 1 ΠΚ δεν μπορεί να υπαχθεί η ποινή της καθειρίξεως, και συνεπώς ποινή καθειρίξεως πέντε ετών δεν είναι δυνατόν να μετατραπεί σε χρηματική. Συγκεκριμένα, σύμφωνα

Η εξήγηση είναι ότι σε αυτή την περίπτωση ο δικαστής έχει ήδη εκφράσει την δικανική του πεποίθηση για την υπόθεση, ώστε είναι παράλογο να περιμένουμε να αποστεί από αυτή (την πεποίθηση) στη νέα (δευτεροβάθμια) δίκη. Αλλά και πέραν αυτού, ο δικαζόμενος (πρωτίστως, αλλά ωστόσο και οι λοιποί παράγοντες της δίκης) προσέρχονται στη διαδικασία γνωρίζοντας εκ προοιμίου τη στάση του συγκεκριμένου δικαστή απέναντι στα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης. Αυτή, όμως, η «πρότερη γνώση» δημιουργεί ρήγμα στην εικόνα αμεροληψίας του δικαστηρίου, και γι' αυτό έρχεται σε αντίθεση με τις βασικές αρχές της ποινικής δίκης.

Οφείλουμε να ομολογήσουμε ότι όσο και αν καθένας από εμάς δεν αμφιβάλει στο ελάχιστο ότι η ελληνική δικαιοσύνη διαφυλάττει το κύρος της τηρώντας (μεταξύ των άλλων, και) την αρχή της αμεροληψίας, και ότι ο ίδιος ο δικαστής επιβάλλει στον εαυτό του να βλέπει με ανοικτό μυαλό και

“η «πρότερη γνώση» δημιουργεί ρήγμα στην εικόνα αμεροληψίας του δικαστηρίου, και γι' αυτό έρχεται σε αντίθεση με τις βασικές αρχές της ποινικής δίκης”

καθαρή συνείδηση τα δεδομένα μιας υπόθεσης όσες φορές κι αν επιληφθεί αυτής, πάντα θα μας έρχεται στο νου η γνωστή ρήση περί του ότι δεν αρκεί το είναι αλλά προσπαθείται το φαίνεσθαι (όταν πρόκειται για την ... τιμιότητα της γυναίκας του Καίσαρα).

Αν, λοιπόν, δημιουργείται «κακή σύνθεση» επειδή στα πρακτικά δεν αναφέρεται ότι ο προεδρεύων

εκτός από τους Προέδρους Εφετών αναπλήρωσε και τους αρχαιότερους Εφέτες (ΑΠ 1160/2014), που είναι το έλασσον, πώς επιλύεται με (απλή) διόρθωση το μείζον, ότι δηλαδή δεν αναφέρθηκε στη δευτεροβάθμια απόφαση ότι υπήρξε αναπλήρωση της δικαστού που είχε συμμετάσχει στη σύνθεση του δικαστηρίου που εξέδωσε την πρωτόδικη απόφαση;

Μοιάζει να μην καλύπτεται –τουλάχιστον– η ανάγκη του φαίνεσθαι...

με την απόφαση, τα κυριότερα επιχειρήματα που συνηγορούν υπέρ της θέσεως αυτής είναι τα εξής (βλ. σχετικώς και *Μαργαρίτη Α., Κάθειρξη πέντε ετών και δυνατότητα μετατροπής της, ΠοινΔικ 2016, 692 επ.*):

- α) η πενταετής ποινή καθειρίξεως και η πενταετής ποινή φυλάκισης, αν και ταυτίζονται ως προς τη διάρκειά τους, διαφέρουν ουσιωδώς ποιοτικά. Τούτο προκύπτει, επί παραδείγματι, εκ του ά. 105 παρ. 1 ΠΚ, όπου προβλέπεται διαφορετικό ποσοστό χρόνου υποχρεωτικής έκτισης ως προϋπόθεση για την υπ' όρον απόλυση, ή εκ του άρθρου 114 παρ. 1 ΠΚ, το οποίο προβλέπει διαφορετικό χρόνο παραγραφής για τις δύο ποινές, ή τέλος εκ των άρθρων 60 επ. ΠΚ, όπου καθορίζονται διαφορετικές προϋποθέσεις επιβολής παρεπόμενων ποινών. Συνεπώς, το ίσο χρονικό

διάστημα των δύο ποινών δεν δικαιολογεί άνευ ετέρου την εξομοίωσή τους στο πλαίσιο του ά. 82 ΠΚ.

β) Στην παρ. 3 του ά. 82 ΠΚ, όπου προβλέπεται το εύρος των ποσών της μετατροπής, ρυθμίζονται μόνον οι περιπτώσεις φυλάκισης και κράτησης, γεγονός που καταδεικνύει ότι ο νομοθέτης δεν είχε πρόθεση να συμπεριλάβει και την κάθειρξη στις ποινές που είναι δυνατόν να μετατραπούν. Εάν, άλλωστε, γινόταν δεκτή η δυνατότητα μετατροπής της ποινής καθείρξεως θα έμενε ανοικτό το ζήτημα του εύρους του ποσού της μετατροπής.

γ) Όπως καταδεικνύει η ιστορική διαμόρφωση του άρθρου 82 παρ. 1 ΠΚ, ο όρος «περιοριστική της ελευθερίας ποινή» (ή, πριν από τον Ν. 1941/1999, «στερητική της ελευθερίας ποινή») δεν χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να περιλάβει και την ποινή της πενταετούς καθείρξεως. Συγκεκριμένα, ήδη και πριν από την τροποποίηση του ά. 82 παρ. 1 ΠΚ με τον Ν. 4093/2012, με τον οποίον αυξήθηκε το όριο της δυνάμενης να μετατραπεί ποινής από τρία σε πέντε έτη, γινόταν λόγος είτε για «στερητική της ελευθερίας ποινή» είτε για «περιοριστική της ελευθερίας ποινή». Κατά συνέπεια, ακόμα και κατά το διάστημα που, σύμφωνα με την προηγούμενη εκδοχή του ά. 82

“ η δυνατότητα μετατροπής της πενταετούς ποινής καθείρξεως αποκλείεται ακριβώς λόγω της διαφορετικής φύσεως της ποινής της κάθειρξης σε σχέση με την ποινή φυλάκισης ”

παρ. 1 ΠΚ, ο θεσμός της μετατροπής μπορούσε να εφαρμοστεί επί ποινών μέχρι τριών ετών κατ' ανώτατο όριο, και άρα μόνον σε περίπτωση ποινής φυλάκισης (ή κράτησης), χρησιμοποιείτο ο όρος «περιοριστική της ελευθερίας ποινή», γεγονός που υποδηλώνει ότι ο όρος αυτός δεν επελέγη προκειμένου να αφήσει ανοικτό το ενδεχόμενο μετατροπής και της πενταετούς καθείρξεως.

δ) Συνεπής εφαρμογή της αντίθετης άποψης θα οδηγούσε στο ακραίο αποτέλεσμα να θεωρείται μετατρέψιμη σε χρηματική ακόμα και συνολική ποινή πρόσκαιρης κάθειρξης διάρκειας είκοσι πέντε ετών, όταν αυτή αποτελείται από περισσότερες συντρέχουσες ποινές κάθειρξης πέντε ετών (άρθρο 94 παρ. 1 ΠΚ), γεγονός που εντέλει θα έθετε σε κίνδυνο τον ίδιο τον σκοπό της ποινής, αφού θα καθιστούσε δυνατή, έστω σε ορισμένες περιπτώσεις, την μετατροπή σε χρηματική ακόμα και την κατ' ανώτατο όριο προβλεπόμενη ποινή πρόσκαιρης κάθειρξης.

Υπενθυμίζεται ότι το ζήτημα της δυνατότητας μετατροπής της πενταετούς ποινής καθείρξεως κατ' άρθρον 82 παρ. 1 ΠΚ είχε απασχολήσει και κατά το παρελθόν τα ποινικά τμήματα του Αρείου Πάγου. Συγκεκριμένα, μέχρι την παρούσα απόφαση της Ολομέλειας, κρατούσα άποψη στη νομολογία του Αρείου Πάγου ήταν εκείνη σύμφωνα με την οποία η πενταετής ποινή καθείρξεως δύναται να μετατραπεί σε χρημα-

τική (ΑΠ 454/2016 ΠοινΧρ 2017, 137, ΑΠ 94/2017 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 130/2017 ΠοινΧρ 2017, 284, ΑΠ 903/2017 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 723/2017 ΠοινΧρ 2017, 514, με αντίθ. μειοψ., με την οποία παραπέμφθηκε το ζήτημα στην Ολομέλεια λόγω της οριακής πλειοψηφίας· contra ΑΠ 1586/2016 ΠοινΧρ 2017, 201).

Κύρια επιχειρήματα, κατά την άποψη αυτή, θεωρήθηκαν:

- το γράμμα του νόμου, το οποίο δεν διακρίνει μεταξύ φυλάκισης και κάθειρξης,
- ο σκοπός του νόμου, ο οποίος συνίσταται στην αποσυμφόρηση των φυλακών και
- το γεγονός ότι κριτήριο για την μετατροπή της ποινής είναι η φύση και η διάρκεια της ποινής και όχι ο πλημμεληματικός ή κακουργηματικός χαρακτήρας του αδικήματος.

Ορθώς, όμως, παρατηρείται (Μαργαρίτης Λ., Κάθειρξη πέντε ετών και δυνατότητα μετατροπής της, ΠοινΔικ 2016, 692 επ., 697 επ., Νάιντος Χρ., Ερμηνευτικά ζητήματα της μετατροπής των στερητικών της ελευθερίας ποινών, ΠοινΔικ 2017, 375 επ.) ότι τα επιχειρήματα αυτά υπέρ της δυνατότητας μετατροπής της πενταετούς ποινής καθείρξεως κατ' άρθρον 82 παρ. 1 ΠΚ δεν είναι ιδιαίτερα πειστικά. Συγκεκριμένα, το γράμμα του ά. 82 παρ. 1 ΠΚ δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως επιχείρημα, καθώς αυτό ακριβώς είναι το ερευνητέο εν προκειμένω. Περαιτέρω, διόλου δεν προκύπτει από την εξέ-

“ περισσότερο πειστική αναδεικνύεται η θέση που υιοθετεί η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου περί αποκλεισμού της δυνατότητας μετατροπής της πενταετούς ποινής καθείρξεως ”

λιξη της παρούσας διάταξης ή από τις συναφείς με αυτήν μεταβατικές ρυθμίσεις που ίσχυαν κατά καιρούς (ά. 16 του Ν. 3727/2008, ά. 14 παρ. 2 και 3 του Ν. 3772/2009, ά. 26 Ν. 3811/2009) ότι στόχος του νομοθέτη ήταν να περιλάβει και την ποινή καθείρξεως στην έννοια της "περιοριστικής της ελευθερίας ποινής" του ά. 82 ΠΚ. Ο στόχος δε της αποσυμφόρησης των φυλακών δεν είναι δυνατόν να οδηγεί σε ερμηνεία η οποία καθιστά δυνατή την μετατροπή σε χρη-

ματική μιας (συνολικής) ποινής καθείρξεως που φθάνει ακόμα και το ανώτατο όριο των είκοσι πέντε ετών. Τέλος, το κριτήριο περί της φύσεως και του ύψους της ποινής συνιστά επιχείρημα υπέρ της αντίθετης άποψης, δεδομένου ότι η δυνατότητα μετατροπής της πενταετούς ποινής καθείρξεως αποκλείεται ακριβώς λόγω της διαφορετικής φύσεως της ποινής της κάθειρξης σε σχέση με την ποινή φυλάκισης.

Κατά συνέπεια, πράγματι, περισσότερο πειστική αναδεικνύεται η θέση που υιοθετεί η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου περί αποκλεισμού της δυνατότητας μετατροπής της πενταετούς ποινής καθείρξεως κατ' άρθρον 82 παρ. 1 ΠΚ.

Σχόλιο στην ΟΛΑΠ 6/2017 (μη μετατροπή της πενταετούς ποινής καθειρξεως σε χρηματική)

Πέτρος Ν. Πανταζής

Δικηγόρος, ΜΔΕ Ποινικών Επιστημών

Όπως είναι, πλέον, γνωστό, με την απόφαση 6/2017 της Ολομελείας του ΑΠ, κρίθηκε ότι δεν μετατρέπεται σε χρηματική ποινή η ποινή της πενταετούς καθειρξεως, επιλύοντας, έτσι, την οριακή διαφωνία του του Ε΄ Ποινικού Τμήματος, που είχε κρίνει, με την υπ΄ αριθμ. 723/2017 απόφασή του, κατά πλειοψηφία, ότι η ως άνω μετατροπή είναι δυνατή. Προηγουμένως, το ίδιο είχαν αποφανθεί και οι υπ΄ αριθμ. 454/2016 και 130/2017 αποφάσεις του ΑΠ, αλλά και η συντριπτική πλειοψηφία των Δικαστηρίων της ουσίας, πανελλαδικώς και διαχρονικώς (βλ. εντελώς ενδεικτικώς, τις υπ΄ αριθμ. 144-145/2017 Β΄ ΜΟΕφΑθ, 1108/2015 ΠεντΕφΑθ (Αναστ), 492/2013 ΠεντΕφΠειρ, 3037/2013 ΠεντΕφΑθ, 1173/2013 ΠεντΕφΚρητ, 86/2013 ΠεντΕφΑιγ, 6538/2011 Ε΄ ΤριμΕφΚακΑθ, 2338/2016 Ε΄ ΤριμΕφΚακΑθ κλπ).

Η αιτιολογία της Ολομελείας, αν και δεσμευτική πλέον για τα Δικαστήρια της ουσίας, δεν πείθει, όμως, και τούτο διότι:

α) Σύμφωνα με το άρθρο 82 παρ. 1 ΠΚ, όπως αντικαταστάθηκε από την υποπαράγραφο ΙΓ.Ι. εδαφ. 1 άρθρου πρώτου του Ν. 4093/2012, «1. Η περιοριστική της ελευθερίας

ποινή, που δεν υπερβαίνει το ένα έτος, μετατρέπεται σε χρηματική ποινή ή πρόστιμο. Η περιοριστική της ελευθερίας ποινή, που είναι μεγαλύτερη από ένα έτος και δεν υπερβαίνει τα δύο, μετατρέπεται σε χρηματική ποινή, εκτός αν ο δράστης είναι υπότροπος και το δικαστήριο με απόφαση του ειδικά αιτιολογημένη κρίνει ότι απαιτείται η μη μετατροπή της για να αποτραπεί ο δράστης από την τέλεση άλλων αξιόποινων πράξεων. Η περιοριστική της ελευθερίας ποινή, που είναι μεγαλύτερη από δύο έτη και δεν υπερβαίνει τα πέντε, μετατρέπεται σε χρηματική ποινή, εκτός αν το δικαστήριο με απόφαση του ειδικά αιτιολογημένη κρίνει ότι απαιτείται η μη μετατροπή της για να αποτραπεί ο δράστης από την τέλεση άλλων αξιόποινων πράξεων».

β) Οι συχνές αλλαγές των ορίων μετατρεψιμότητας και των ποσών της μετατροπής, καθώς και των προσαυξήσεών τους (βλ. το άρθρο 1 παρ. 3α΄ του Ν. 2408/96, το άρθρο 13 παρ. 1 του Ν. 2721/99 και το άρθρο 1 του Ν. 3904/10), έχουν δημιουργήσει ζητήματα εφαρμοστέου δικαίου. Η επίλυση αυτών, πρέπει να γίνεται με κριτήριο την ένταξη των διατάξεων, περί μετατροπής, στις ρυθμίσεις του ουσιαστικού ποινικού δικαίου. Τούτο συνεπάγεται ότι α) σε κάθε περίπτωση, εφαρμόζεται ο επεικέστερος νόμος (άρθρο 2 ΠΚ) και, συνακόλουθα, β) με βάση την ανωτέρω, ουσιαστικού δικαίου, διάταξη του άρθρου 82 ΠΚ, στις «περιοριστικές της

ελευθερίας» ποινές, που μετατρέπονται υποχρεωτικά ή κατά κανόνα, ανάλογα με το ύψος τους, συμπεριλήφθηκαν, πλέον, και οι ποινές που υπερβαίνουν τα τρία έτη, όπως ίσχυε μέχρι και την δημοσίευση του Ν. 4093/12.

γ) Η διατύπωση του Νομοθέτη, κατά την διατύπωση, σύνταξη και ψήφιση της υποπαράγραφου ΙΓ του πρώτου άρθρου του Ν. 4093/2012, δεν (είναι δυνατόν να) αφήνει περιθώρια παρερμηνειών, ενόψει του ότι προκρίθηκε η ρητή διατύπωση της φράσεως «περιοριστική της ελευθερίας ποινή, που είναι μεγαλύτερη από δύο έτη και δεν υπερβαίνει τα πέντε» και όχι ο όρος «φυλάκιση, που είναι μεγαλύτερη από δύο έτη και δεν υπερβαίνει τα πέντε». Επιβεβαιωτική, έτι περαιτέρω, της θελήσεως του Νομοθέτη να εντάξει και την 5ετή καθειρξη στις «περιοριστικές της ελευθερίας ποινές», προκύπτει και από την μεταγενέστερη ψήφιση του άρθρου 41 παρ. 3 του Ν. 4264/14, το οποίο όρισε ότι «Το τελευταίο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 82 του Ποινικού Κώδικα εφαρμόζεται και στην περίπτωση μετατροπής ποινών φυλάκισης από τρία έως πέντε έτη, που επιβλήθηκαν αμετάκλητα μέχρι τη δημοσίευση του ν. 4093/2012», γεγονός που πιστοποιεί ότι, όταν ο Νομοθέτης θέλησε να μιλήσει μόνον για ποινές φυλακίσεως, το έπραξε ρητώς.

“ το πνεύμα του Νομοθέτη, κατά την αντικατάσταση του άρθρου 82 παρ. 1 ΠΚ από τον Ν. 4093/2012, δεν συμβαδίζει με την αιτιολογία της ΟΛΑΠ 6/2017 ”

Τούτο, μάλιστα, προκύπτει και από την διατύπωση της Αιτιολογικής Έκθεσης του Ν. 4093/2012, που αναφέρει χαρακτηριστικά, ότι «Με τις περιπτώσεις 1 έως 4 προβλέπεται η αύξηση του ορίου μετατροπής των περιοριστικών της ελευθερίας ποινών. Η εν λόγω αύξηση κρίνεται αναγκαία, καθώς συμβάλλει στη μείωση του ολοένα αυξανόμενου αριθμού του σωφρονιστικού πληθυσμού, ενώ παράλληλα υπηρετεί μια πιο σύγχρονη σωφρονιστική αντίληψη», καθώς είναι σαφές, ότι η μείωση του ολοένα αυξανόμενου αριθμού του σωφρονιστικού πληθυσμού, που αποτελεί και την πρόθεση του Νομοθέτη για την αντικατάσταση του άρθρου 82 παρ. 1 ΠΚ, μπορούσε να αντιμετωπισθεί μόνον με την μετατροπή και των ποινών καθειρξεως, αφού, ούτως ή άλλως, οι ποινές φυλακίσεως σχεδόν ποτέ δεν εκτίονται στα σωφρονιστικά καταστήματα.

δ) Άλλωστε, παρόμοιος ήταν και ο σκοπός των Νόμων 3727/2008, 3772/2009 και 3811/2009 (ήτοι, προγενεστέρων του Ν. 4093/2012), οι οποίοι προέβλεπαν τη δυνατότητα μετατροπής και της ποινής καθειρξεως πέντε ετών, συμπεριλαμβάνοντας, στην φραστική διατύπωσή τους, τον όρο «στερητική της ελευθερίας ποινή» και αναφέροντας ρητώς την φράση «πενταετής καθειρξη».

Με βάση τα ανωτέρω, είναι σαφές ότι το πνεύμα του Νομοθέτη, κατά την αντικατάσταση του άρθρου 82 παρ. 1 ΠΚ από τον Ν.4093/2012, δεν συμβαδίζει, φρονούμε ευλαβώς, με την αιτιολογία της ΟΛΑΠ 6/2017.

Η πρόσφατη νομολογία του ΔΕΕ επί υποθέσεων εκτέλεσης ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης

Σταύρος Γ. Τόγιας

Δικηγόρος, ΜΔΕ Ποινικών Επιστημών

I. Η σχέση του ε.ε.σ. με το εθνικό ένταλμα σύλληψης

Από τον ορισμό του άρθρου 1 παρ. 1 Ν. 3251/2004, σύμφωνα με τον οποίον το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης (ε.ε.σ.) είναι απόφαση ή διάταξη δικαστικής αρχής κράτους μέλους της ΕΕ που εκδίδεται με σκοπό την σύλληψη και την προσαγωγή του προσώπου, το οποίο ευρίσκεται στο έδαφος άλλου κράτους-μέλους, συνάγεται ότι το ε.ε.σ. δεν έχει αυτοτέλεια, αλλά προϋποθέτει την ύπαρξη εθνικού εκτελεστού δικωτικού τίτλου στο κράτος-μέλος έκδοσής του, που αποτελεί το αναγκαίο υπόβαθρο για την θεμελίωση και την έκδοσή του (ΣυμβΕφΑθ 25/2007 ΝοΒ 2007, 1883· Δ. Μουζάκης, Το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης, 2009, 470). Δεν είναι τυχαίο ότι με το άρθρο 2 παρ. 1 στοιχ. γ' του ίδιου νόμου, η μνεία της (εθνικής) εκτελεστής δικαστικής απόφασης, του εντάλματος σύλληψης ή της συναφούς διάταξης δικαστικής αρχής ανάγεται σε στοιχείον του τυπικού κύρους του ε.ε.σ. Την ορθή αυτή άποψη επεκύρωσε το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) με την απόφασή του της 1ης Ιουνίου 2016 στην υπόθεση του Ρουμάνου, καταζητουμένου από τις δικαστικές

“ η κρατούσα νομολογία του Αρείου Πάγου, σύμφωνα με την οποία, το ζήτημα, εάν η ορισμένη από το κράτος έκδοσης του εντάλματος αρχή είναι δικαστική ή όχι κρίνεται με βάση το δίκαιο του κράτους έκδοσης, έχει πλέον εκμετρήσει το ζην της ”

αρχές της Ουγγαρίας, *Niculaie Aurel Bob-Dogi* (C-241/15): σε περίπτωση που δεν έχει πράγματι εκδοθεί εθνικό ένταλμα σύλληψης διακριτό από το ε.ε.σ., η αρχή εκτέλεσης υποχρεούται να μην εκτελέσει το τελευταίο, λόγω μη πληρώσεως των απαιτήσεων νομιμότητας που τάσσει το άρθρο 8 παρ. 1 στοιχ. γ' της αποφάσεως-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 13ης Ιουνίου 2002, για το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης και τις διαδικασίες παράδοσης μεταξύ των κρατών μελών (*Ann Pieter van der Mei*, *The European Arrest Warrant system: Recent developments in the case law of the Court of Justice*, *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 2017, 882 επ., 884-886).

Comparative Law, 2017, 882 επ., 884-886).

II. Η έννοια της δικαστικής αρχής έκδοσης του ε.ε.σ.

Το ΔΕΕ, συνεπεία προδικαστικού ερωτήματος του Πρωτοδικείου του Άμστερνταμ, με τις αποφάσεις του της 10ης Νοεμβρίου 2016 επί της υποθέσεως του Πολωνού *Krzysztof Marek Poltorak* (C-452/16 PPU), του Λιθουανού *Ruslanas*

Konalkovas (C-477/16 PPU), και του Τούρκου *Halil Ibrahim Özcelik* (C-453/16 PPU), κατά την επείγουσα προδικαστική διαδικασία του άρθρου 107 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, δέχθηκε ότι η, κατ' άρθρο 6 παρ. 1 της απόφασης-πλαίσιο, «δικαστική αρχή» έκδοσης του ε.ε.σ. συνιστά αυτοτελή έννοια του δικαίου της Ένωσης, στο νοηματικό εύρος της οποίας εμπίπτουν όχι μόνον οι δικαστές ή τα δικαιοδοτικά όργανα κράτους μέλους, αλλά, ευρύτερα, οι αρχές που καλούνται να μετάσχουν στην απονομή της δικαιοσύνης στην οικεία έννομη τάξη. Με τις σκέψεις αυτές, το Δικαστήριο έκρινε στις δύο πρώτες υποθέσεις ότι η Γενική Διεύθυνση της Σουηδικής Αστυνομίας και το λιθουανικό Υπουργείο Δικαιοσύνης δεν εμπίπτουν στην κατά την διάταξη αυτή έννοια της δικαστικής αρχής έκδοσης, σε αντίθεση με την συγγική εισαγγελική αρχή, η οποία επεκύρωσε εθνικό ένταλμα σύλληψεως εκδοθέν σε προγενέστερο χρόνο από αστυνομική υπηρεσία. Μετά την απόφαση αυτή του Δικαστηρίου, η κρατούσα νομολογία του Αρείου Πάγου, σύμφωνα με την οποία, το ζήτημα, εάν η ορισμένη από το κράτος έκδοσης του εντάλματος αρχή είναι δικαστική ή όχι κρίνεται με βάση το δίκαιο του κράτους έκδοσης (ΣυμβΑΠ 1735/2005 ΠοινΧρ 2006, 504, ΣυμβΑΠ 2252/2008 ΠοινΧρ 2009, 829· Δ. Μουζάκης, όπ.π., 476 επ., Δ. Βούλγαρης, Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης I, σε: Στ. Παύλου/Θ. Σάμιου (επιμ.), *ΕιδΠοινΝ*, 2013, 52 επ. πλαγιάρ. 3-6), έχει πλέον εκμετρήσει το ζην της.

III. Οι προθεσμίες λήψης της απόφασης περί εκτέλεσης του ε.ε.σ. και παράδοσης του καταζητουμένου

I. Στην υπόθεση του Λιθουανού καταζητουμένου *Tomas Vilkas* (C-640/15) το ΔΕΕ ήρθε αντιμέτωπον με τα εξής πραγματικά περιστατικά: Μετά από δύο αποτυχημένες απόπειρες παράδοσης του σθεναρώς ανθιστάμενου *Vilkas* στις λιθουανικές αρχές μέσω εμπορικής πτήσης, ο Ιρλανδός Υπουργός Δικαιοσύνης και Ισότητας αιτήθηκε στο αρμόδιο για την εκτέλεση του εντάλματος δικαστήριο να επιτρέψει μία τρίτη απόπειρα παράδοσης του καταζητουμένου, αυτήν τη φορά διά της χερσαίας και θαλάσσιας οδού. Το εν λόγω δικαστήριο έκρινε εν τούτοις ότι ήταν αναρμόδιο και διέταξε την απόλυση του *Vilkas*. Κατόπιν εφέσεως του Υπουργού, το ιρλανδικό Εφετείο ανέστειλε την ενώπιόν του διαδικασία και υπέβαλε προδικαστικό ερώτημα προς το ΔΕΕ, περί του εάν το δίκαιο της Ένωσης επιτρέπει στις οικείες αρχές να συμφωνούν, περισσότερες από μία φορές, λόγω γεγονότων ανωτέρας βίας, νέα ημερομηνία παραδόσεως και εάν ναι, υπό ποιες περιστάσεις. Το Δικαστήριο αποφάνθηκε την 25η Ιανουαρίου 2017 ότι η αντίσταση που προέβαλε στην παράδοσή του ο καταζητούμενος μπορεί εγκύρως να θεωρηθεί ως περίπτωση ξένη και ασυνήθης, όχι όμως και ως απρόβλεπτη εν όψει της πρώτης αποτυχημένης απόπειρας παράδοσης. Πάντως εναπόκειται στην κρίση του αιτούντος δικαστηρίου να εξακριβώσει εάν πράγματι συντρέχει περίπτωση ανωτέρας βίας, οπότε, παρά το πέρας της τασσόμενης από το άρθρο 23 της απόφασης-

πλαίσιο προθεσμίας, επιβάλλεται ο καθορισμός νέας (τρίτης) ημερομηνίας παράδοσης. Σε αντίθετη περίπτωση, παρ' ότι η αρχή εκτέλεσης δεν απαλλάσσεται από την υποχρέωσή της να εκτελέσει το ένταλμα και να προβεί στην παράδοση του καταζητουμένου, εάν ο τελευταίος κρατείται, θα πρέπει να απολυθεί.

“ η δικαστική αρχή εκτέλεσης οφείλει να απευθύνει προδικαστικό ερώτημα οσάκις τίθεται ζήτημα που άπτεται των θεμελιωδών δικαιωμάτων, εφόσον τούτο δεν έχει τύχει επαρκούς επεξεργασίας από την νομολογία του Δικαστηρίου ”

2. Ο Βρετανός καταζητούμενος για ανθρωποκτονία εκ προθέσεως Francis Langan (C-237/15 PPU), ισχυρίσθηκε ενώπιον του αρμόδιου ιρλανδικού δικαστηρίου ότι η υπέρβαση των προθεσμιών, που τάσσει το άρθρο 17 της απόφασης-πλαίσιο για την λήψη της απόφασης περί εκτέλεσης του ε.ε.σ. (60 ημέρες από την σύλληψή του με δυνατότητα παρατάσεως κατά 30 ημέρες), δεν επιτρέπει την συνέχιση της διαδικασίας εκτέλεσης. Το Δικαστήριο με την απόφασή του της 16ης Ιουλίου 2015 (Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως), διασάπτισε ότι η εκπνοή των εν λόγω προθεσμιών δεν απαλλάσσει το αρμόδιο δικαστήριο από την έκδοση της σχετικής αποφάσεως

και δεν αποκλείει, αφεαυτή, την συνέχιση της κράτησης του καταζητούμενου προσώπου. Εν τούτοις, αν η διάρκεια της κρατήσεως είναι υπερβολική (στην περίπτωση του Langan είχε διαρκέσει περί τα δύο έτη) και δεν οφείλεται σε υπαιτιότητα του καταζητουμένου αλλά στην αβελτηρία των αρχών των οικείων κρατών μελών, εναπόκειται στην κρίση της δικαστικής αρχής εκτέλεσης να απολύσει αυτόν προσωρινώς, λαμβάνοντας τυχόν αναγκαία περιοριστικά μέτρα προκειμένου να μη διαφύγει.

IV. Αντί επιλόγου

Το γερμανικό Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο με την απολύτως πρόσφατη απόφασή του της 19ης Δεκεμβρίου 2017 (2 BvR 424/17) ανήγαγε το ΔΕΕ σε νόμιμο (φυσικό) δικαστή του καταζητουμένου: η δικαστική αρχή εκτέλεσης οφείλει να απευθύνει προδικαστικό ερώτημα οσάκις τίθεται ζήτημα που άπτεται των θεμελιωδών δικαιωμάτων, εφόσον τούτο δεν έχει τύχει επαρκούς επεξεργασίας από την νομολογία του Δικαστηρίου. Με αυτήν την ενωσιακή υποχρέωση – και όχι απλώς ευχέρεια– οφείλουν να ευθυγραμμισθούν και τα ημέτερα, αρμόδια για την εκτέλεση ε.ε.σ., δικαστικά συμβούλια.

ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΕΝΩΣΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΟΙΝΙΚΟΛΟΓΩΝ

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

Ο Δικηγορικός Σύλλογος Πειραιώς και η Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων σάς προσκαλούν σε δημόσια συζήτηση την **Τετάρτη, 30 Μαΐου 2018, και ώρα 18:30**, στην **αίθουσα εκδηλώσεων του ΔΣΠ** (Ηρώων Πολυτεχνείου 47, Πειραιάς), με θέμα:

«Η ανάκριση σήμερα: Προβλήματα, προκλήσεις και προτάσεις»

Εισηγητές:

Χρυσούλα Παρασκευά, Αντιπρόεδρος Αρείου Πάγου
Χαρίκλεια Θάνου, Αντεισαγγελέας Πρωτοδικών
Πολυχρόνης Τσιρίδης, Δικηγόρος ΔΝ
Αναστάσιος Τριανταφύλλου, Δικηγόρος, Επ. Καθηγητής ΔΠΘ

Την συζήτηση θα συντονίσει ο **Παναγιώτης Καζής**, Δικηγόρος

Ο Πρόεδρος ΔΣΠ

 Γεώργιος Σταματογιάννης

Ο Πρόεδρος ΕΕΠ

 Ηλίας Αναγνωστόπουλος

novacriminalia

Περιοδική Έκδοση της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων

Συντακτική Επιτροπή: Ι. Αναστασοπούλου, Ν. Βιτώρος, Π. Κουρελέας, Π. Πανταζής, Β. Πετρόπουλος

Καλλιτεχνική επιμέλεια, σελιδοποίηση:

Ίνα Μελέγκογλου - altsys.gr

© Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων

Εμμανουήλ Μπενάκη 24, 106 78 Αθήνα

T.: 210 3820125, 6944506619

F.: 210 3820112

E-mail: hcba@otenet.gr

http://www.hcba.gr

